

УДК 378.147

Брижак Надія Юріївна,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
теорії та методики початкової освіти,
Савко Діана Юріївна
магістр спеціальності «Початкова освіта»,
Мукачівський державний університет

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ЕСТЕТИЧНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ»: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю впровадження нових освітніх стандартів в систему вищої педагогічної освіти, обґрунтування нових підходів до формування активної, відповідальної, творчо мислячої і висококультурної особистості майбутніх учителів початкових класів. Підтвердженням цього є основні напрями розвитку освіти, що визначені Законом України «Про освіту», Концепцією Нової української школи, Професійним стандартом на професію «Вчитель початкової школи», Законом України «Про вищу освіту», «Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012- 2021 роки», Проектом Концепції розвитку освіти до 2025 року. У цих та інших державних документах у галузі освіти особливого значення набуває підвищення професійного рівня, педагогічної майстерності та загальної культури вчителя.

У педагогічній науці проблема формування естетичної культури розглядалась та аналізувалась за різними напрямками: аксіологічним, діяльнісним та особистісним підходами (Н.Аніщенко, В.Бутенко, А.Макаренко, Г. Пономарьова, В. Сухомлинський, Т. Танько тощо). Формування естетичної культури особистості висвітлена в роботах Н.Бутенко, Т.Іванової, С. Коновець, Л. Масол, Н. Миропольської, О. Отич, О.Рудницької, Р. Хмельюк тощо. Проблема розвитку естетичної культури вчителів початкових класів знайшла відображення у працях С. Мельничук, О. Остряньської, В. Попової, Ю. Шаповал та ін., які наголошують на тому, що визначальним чинником її розв'язання є визначення та гармонійне поєднання відповідних педагогічних умов.

Узагальнення різних наукових поглядів і найбільш визнаних у сучасній науці концепцій із зазначеної проблеми дає підстави трактувати феномен естетичної культури як складову особистісно-професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів.

Термін «культура» (від лат. cultura – оброблення, виховання, освіта, розвиток, шанування) - це специфічний спосіб організації і розвитку людської життєдіяльності, уявлень в продуктах матеріальної і духовної праці, в системі соціальних норм і закладів, в духовних цінностях, в сукупності ставлення людей до природи, між собою і до самих себе [4, с.393].

Під поняттям «естетична культура» педагог-митець Я. Мамонтов розумів складну якість цілісної особистості, спрямовану на гармонізацію всіх

сторін життєдіяльності людини та її взаємовідносин з навколишнім середовищем. До складових естетичної культури особистості науковець відносив: естетичне споглядання (естетичне сприйняття), яке полягає в естетичній оцінці особистістю власного духовного світу, навколишньої дійсності; естетичне ставлення до творів мистецтва; мистецька творчість, яка передбачає діяльність особистості на перетворення й удосконалення її внутрішнього світу та оточуючого середовища за законами добра і краси.

Зокрема, А. Макаренко висунув ідею необхідності свідомого управління процесом розвитку особистості, акцентуючи увагу на високих вимогах до культури вчителя, його педагогічної діяльності, при цьому розвиток естетичної культури педагога пов'язував з усіма аспектами виховання особистості (розумовим, моральним, фізичним, трудовим).

В. Сухомлинський стверджував, що духовно-естетична культура є необхідною умовою педагогічної майстерності вчителя. Важливими духовними якостями вчителя видатний педагог вважав естетичне сприйняття як чуттєве розуміння оточуючого світу, здатність пізнавати його розумом і серцем, естетичну оцінку педагогічних явищ і процесів порівняно з естетичним ідеалом, естетичні почуття, уявлення і судження як результат такої оцінки, що і складають серцевину естетичної культури педагога, основу мистецтва виховання. При цьому вчений наголошував на внутрішній і зовнішній красі вчителя, вважаючи її потужним стимулом естетичного розвитку його вихованців. Учитель, у якого несформований певний рівень естетичної культури, не здатен виховати духовно багате покоління. Тільки той педагог, який сам вмie бачити та відчувати прекрасне у навколишньому, зможе навчити цього вихованців [3, с. 101.] Проте, С. Шацький наголошував на тому, що естетична культура повинна пронизувати весь навчально-виховний процес, усю педагогічну діяльність учителя.

Таким чином, аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми засвідчив про відсутність єдиних підходів щодо визначення поняття «естетична культура». Даний феномен тлумачиться, по-перше, як загальний потенціал, зовнішня та внутрішня форми культури, а не як самодостатній, автономний її розділ (М. Каган); по-друге, як сукупність засвоєних цінностей і результатів творчої діяльності людства, як процес споживання, поширення та творення естетичних цінностей (Н. Вітковська, Д. Єменський, О. Молчанюк, Г. Пономарьова).

Естетична культура майбутнього вчителя початкових класів, як зазначає С. Мельничук, є досить широке структуроване поняття, оскільки вчитель високої естетичної культури повинен мати чіткі уявлення про естетичні форми пізнання (сприйняття, переживання, судження, почуття, цінності, діяльність, смак тощо), розуміти естетичну сутність явищ дійсності та мистецтва, вміти цю сутність донести до учня, володіти вміннями виділяти специфічні можливості в кожній навчальній дисципліні, чітко уявляти необхідний мінімум естетичних знань і навичок, яким повинен оволодіти учень кожного класу і визначати рівень естетичної вихованості, бути озброєним навичками організації

індивідуальної і колективної естетичної творчості учнів, мати сформовану готовність до художньо-естетичної діяльності у різних галузях [1].

Н. Чернікова зазначає, що естетична культура студента педагогічного університету виявляється у сформованості естетичного ставлення до навколишньої дійсності й створює можливості для творчої в різноманітних видах навчальної та позанавчальної діяльності. При цьому дослідниця наголошує, що в контексті підготовки майбутнього педагога естетична культура виконує ряд функцій: пізнавальну (пізнання світу прекрасного), трансляційну (збереження і передача культури), нормативну (оволодіння нормами естетичної поведінки), аксіологічну (сприйняття культури як цінності), семіотичну (оволодіння специфічною мовою культури), гедоністичну (потреба в насолоді) [5]. Розгляд естетичної культури як універсальної наукової категорії дозволяє стверджувати, що становлення естетичної культури є одним із значущих чинників усебічного розвитку особистості.

Професійній діяльності майбутнього педагогічного фахівця властиві специфічні особливості, та передбачаються особливі умови формування естетичної культури у майбутніх учителів початкових класів. Успіх та ефективність формування естетичної культури майбутніх учителів початкової школи залежить від сукупності адекватних принципів, функціональної спрямованості навчання, методів і прийомів, засобів та педагогічних умов, за яких буде організовано навчання.

На етапі реформування сучасної вищої школи в педагогічних дослідженнях, пов'язаних із проблемами вдосконалення функціонування педагогічних систем і підвищення рівня ефективності освітнього процесу, одним із аспектів, що викликають найбільший інтерес, є створення, обґрунтування й перевірка педагогічних умов, за яких забезпечуватиметься успішність підготовки до майбутньої діяльності [2, с. 224-225].

Ефективність майбутньої професійної діяльності вчителя початкових класів залежить від багатьох чинників, в тому числі й рівня розвитку його естетичної культури, що передбачає: здатність вирішувати особистісні та професійні проблеми на основі естетичних критеріїв оцінки конкретних ситуацій, орієнтування в провідних естетичних цінностях та культурних домінантах сучасного світу, безперервність процесу набуття естетичного досвіду, освоєння та творення естетичних цінностей, широту естетичних інтересів, насиченість естетичних переживань, розвиненість естетичного смаку, потребу в естетичному саморозвитку.

Узагальнення підходів (системного, діяльнісного, культурологічного, особистісно-орієнтованого, творчого та компетентнісного) дозволило визначити естетичну культуру майбутніх учителів початкових класів як комплексне інтегративне утворення в цілісній професійній структурі особистості фахівця, що характеризується певним рівнем теоретичних естетико-педагогічних знань та умінь і є показником сформованості особистісних естетичних якостей, цінностей та переживань, умотивованої діяльності, які в комплексі зумовлюють готовність майбутнього фахівця до

оптимального впровадження набутого досвіду художньо-естетичної діяльності в освітній процес початкової школи. Вивчення та теоретичне узагальнення наукових засад (О. Буров, О. Дубасенюк, М. Каган, В. Попова) дозволило визначити в структурі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів необхідні компоненти, а саме: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісно- рефлексивний, кожен з яких має свою специфіку відображення у відповідних показниках.

Аналіз вище зазначеного та осмислення наукових поглядів щодо сутності естетичної культури вчителя дозволяє стверджувати, що вона є важливою складовою загальної педагогічної культури вчителя, здатного до повноцінного сприйняття і розуміння прекрасного в мистецтві й дійсності, який виступає носієм, транслятором і творцем цієї культури та спроможний до творчого самовираження та самореалізації у професійно-педагогічній діяльності.

Список використаних джерел

1. Мельничук С.Г. Теорія і практика формування естетичної культури майбутніх вчителів (історико-педагогічний аспект) / С.Г. Мельничук. – Кіровоград, 2006. – 248 с.
2. Пилипенко Н. В. Педагогічні умови формування естетичної культури у майбутніх учителів початкових класів / Н. В. Пилипенко // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. - 2017. - Вип. 2. - С. 222-232. - Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2017_2_28
3. Сухомлинський В.О. Розумове виховання і всебічний розвиток особистості / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. – К. : Радянська школа, 1976. – Т. 1. – С. 91-106.
4. Философский энциклопедический словарь / Гл. редакция : Л.Ильичёв, П.Федосеев, С.Ковалёв, В.Панов. – М. : Сов. энциклопедия, 1983. - 840 с.
5. Черникова Н.В. Формирование эстетической культуры студентов в педагогическом вузе: метод. рекомендации / Н.В. Черникова. – Минск : ИВЦ Минфина, 2010. – 38 с.

УДК 373.3-051:378.046

Варді Агота-Ванесса Олександрівна,
магістр спеціальності «Освітні, педагогічні науки»,
Мукачівський державний університет

ПІСЛЯДИПЛОМНА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА В УКРАЇНІ

В умовах трансформації суспільства, в період невизначеності і знецінення духових і культурних цінностей, зростає значення освіти, що ґрунтується на принципах життєтворчості, покликана допомогти визначити шляхи соціалізації індивіда, життя якого протікає сьогодні під впливом несприятливих соціально-психологічних факторів. Тому педагогічна підготовка

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>